

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁתַּת יַעֲקֹב

מג' אב תשע"ט

הפטרה: ותאמר ציון

מברכים ראש חודש אלול שיחול בשבת ויום ראשון
המולד בשעה חמש, שש דקות וארבעה חלקים

יציאת השבת ר"ת 20:34

גיליון 544

יציאת השבת:

19:54

ירושלים: 19:51

כניסת השבת:

18:46

ירושלים: 18:39

מִצְוַת קֶלֶה בְּבַחֲמוֹרָה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

שם הפרשה נקרא על שם הכתוב בפסוק הראשון "עקב". על הביטוי "עקב" אומר רש"י, שמדובר על מצוות שאדם דש בעקביו, שגם אותם יש לשמוע ולקיים. דבריו של רש"י מבוססים על דברי המדרש: "...הקב"ה שנתן תורה לישראל שיש בה תרי"ג מצוות ויש בהן קלות וחמורות, ומפני שיש בהן מצוות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן. כלומר, שהן קלות, לפיכך היה דוד מתירא מיום הדין ואומר: רבש"ע איני מתירא מן מצוות החמורות שבתורה שהן חמורות, ממה אני מתירא? מן מצוות הקלות שמא עברתי על אחת מהן אם עשיתי אם לא עשיתי מפני שהיתה קלה, ואתה אמרת: 'הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה', (תנחומא, עקב א). ואכן דוד אומר: 'עוון עקבי יסובני', אותן עבירות שאדם דש בעקביו הן מסוככות אותו ביום הדין.

הכלי יקר מפרש את הפסוק (בראשית ג, טו) שנאמר על הנחש: "הוא יושפך ראש ואתה תשופנו עקב". הוא מסביר שזה מתפרש על העבירות. הנחש רומז ליצר הרע, יצר הרע יודע שאם הוא ינסה להכשיל את האדם בעבירות חמורות של חילול שבת, רציחה וכדו', אין סיכוי שהאדם ישמע לו, לכן הוא הוא פונה אל העקב, אל המצוות הקלות, שאדם דש בעקביו. היצה"ר, דרכו שהוא מתחיל בעקב ועולה ומבצבץ עד הראש, כמו הארס של הנחש המתחיל בעקב והולך ומבצבץ עד הראש, כך היצה"ר מתחיל להעביר את האדם על המצוות קלות שבני אדם דשים בעקביהם ולאחר מכן עבירה גוררת עבירה ויעלה מן הקלות אל החמורות עד כי עוונותיו יעברו למעלה ראש כמו שנאמר (תהלים לח, ה) "כי עוונותי עברו ראשי".

מכאן חובה גדולה להקפיד על קלה כבחמורה, ולדעת שהדברים הקטנים מצטרפים לחשבון גדול. אל לנו לזלזל לא בחומרת עבירה קטנה ולא בזכותה של מצווה קטנה, הזלזול בעקב – יכול להביא יחס של קבע, נדע לתת את תשומת הלב לדברים הקטנים ובה נזכה לחיים טובים על פי התורה והמצוות.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

מעלת ברכת המזון

השבת אנו קוראים בפרשה על המצווה מן התורה - לברך אחר אכילת המזון. "ואכלת ושבעת וברכת..." ואולם מצווה זו לא פשוטה כלל, אדם צריך לעורר את עצמו כדי לבין ולברך ברכת המזון כמו שצריך.

במסכת בבא קמא (דף ל"ב ע"ב) מאן דבעי (מי שרוצה להיות) למהוי חסידא לקיים מילי דברכות. וכתב בספר 'ראשית חכמה', שהרוצה להיות חסידי שיקרא זרע אברהם אוהבו, צריך להיות שומח בהיותו מברך ברכת המזון. ולתת שבח והודאה להשי"ת שברא הדבר הזה, ועל ידי השבח מתדבק באהבת הבורא ובגדולתו וברוממותו, וכל הנשמות כולם משבחין להבורא יתברך מפני הטובה שקיבלו ממנו, ולסיבה זו תקנו חז"ל לברך על כל דבר ודבר, כדי שיזכור האדם אהבת הבורא והשגחתו עמו בכל עת, שברא הדבר ההוא על ידי שפעו בכדי שיהנו הברואים, ועל ידי זה האדם דבק בו יתברך לעולם עד כאן לשונו הקדוש.

בספר חסידים (סי' מ"ו) מביא מעשה מאדם אחד שמת כמה שנים לפני זמנו ולאחר יותר משנים עשר חודש נתגלה בחלום לאחד מקרוביו, שאל לו קרובו איך אתה נוהג בעולם שאתה שם? אמר לו בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברכת המוציא וברכת פירות וברכת המזון בכוונת הלב, ואומרים לו להנהיך נתכוונת. שאלו: והלא אין משפט לרשעים יותר מ"ב חודשים ועדיין דנין אותך? אמר לו: אין דנים אותי כל כך קשה כמו בשנים עשר חדשים הראשונים עכ"ל.

בבן איש חי פרשת פנחס, כתב שהנהיג בברכות הנהנין ובפרט בברכת המזון שהיא דאורייתא, הוא ימשול ביצר ממשל רב, ויתקן עצמו בזה תיקון גדול עצום ורב, על כן ראה כמה וכמה צריך האדם לזהר בברכות, ולא יביא עצמו לידי ברכה לבטלה, והכל יאמר בכוונה גדולה ובשמחה, ואז טוב לו לעולם עיין שם. וכן אמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע לבעל עבירה ג' דברים לתיקון ואחד מהם שיכוון כל ברכה שמוציא מפיו, בפרט ברכת הנהנין.

בספרי ברסלב מובא שעיקר השביע היא ע"י ברכת המזון (ליקו"ה). שעל ידי אכילה במתינות ודרך ארץ, לא בהלעטה - עי"ז נתתקן השכל ונכנע הכסילות, וכן ע"י ברכת המזון בכוונה. וכן מי שמשבר תאוות אכילה הקדוש ברוך הוא עושה על ידו מופתים (ליקוטי מוהר"ן מז). על ידי ברכת המזון יוכל להמשיך עליו דביקות נפלאה והארת הרצון! ע"י הדיבור הקדוש של ברכת המזון דהינו שמברך בנחת ובכוונה של פירוש המילים... כי כל הברכות וההודאות לשמו הדגול - הם בחי' הארת הרצון ונועם העליון. ברכת המזון שמברכים אחר האכילה זה בחי' הארת הרצון התגלות הנועם העליון, שמשם עיקר הברכה והפרנסה (ליקוטי הלכות ראשית הגז).

בספר מנחם ציון מוהר"ק רמ"מ מרימינוב זי"ע כתב: כי רוב העולם טועים וסוברים שמזון האדם הגשמי הוא הנותן לאדם כוח, וחיוני לקשר החיות שלו עם הגוף ולא יתפרדו. ולא כן הדבר, רק העיקר

הוא החיות האלוות המלוכש והמעוטף במזון הווא, ומחבר חלקיו ומהווה אותו לכל ישוב מיש לאין, ועד ידי הברכות שלפניהם ואחריהם ממשיכים שפע וחיות הבורא ברוך הוא המלוכש במאכל הווא אל האדם, והגוף לקוח את הראוי לו, ועל כן תיקן משה רבינו על המן ברכת הזן את העולם כולו בטובו, שבכבודו ועצמותו הווא זן את האדם בחיותו ממש כביכול.

הכף החיים (סי' קנ"ח ס"ק ע"ו) מביא מהאריז"ל בשער רוה"ק וזה לשונו: כי עיקר ההשגת האדם וכו' תלויה על ידי כוונת האדם וזהירותו בכל ברכות הנהנין, לפי שעל ידם מתבטל כח הקליפות ונאחזות במאכלים החומריים ותדבקים באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות שמברכים עליהם תחילה וסוף הנאמרות בכוונה, הווא מסיר מהם הקליפות ההם, ומזכך החומר שלו ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה והזהרנו מאד בזה. ובספר אוצר החיים פרשת וילך כתב כי התחלת החסידות והיראה הווא בברכת הנהנין.

סיפור ההצלחה מהשואה בזכות ברכת המזון

סיפור מרטיט מיהודי שחי בימינו – מהמשפיע רבי אלימלך בידרמן – סיפר לי יהודי בשם ר' שמעון מעשה שהיה כך היה, רבי מאיר שפירא הגיע לבחון את כיתתו ולא הביא מתנה לילדים והציע לומר להם ווארט וזה יהיה המתנה, ואמר להם שמי שקורא ברהמ"ז בכוונה מילה במילה לא שולט בו לא אף ולא שצף ולא קצף, ר' שמעון קיבל על עצמו כך לעשות.

אח"כ השואה הנוראה הגיעה, הנאצים ימ"ש ערכו סלקציה והעמידו ילדים ואת הזקנים שלחו להשמדה ואת הצעירים השאירו לעבודה, הווא ביקש מהקב"ה שיצילהו, ועשה עצמו כאילו הווא גבוה והגביה עצמו ולקחוהו לעבודה, ושם צריכים פרנסה, ושם בדקו כל אחד מה כשירותו לעבודה, ומישהו הציע לו שיאמר שהווא טבח טוב ביחד עם עוד אחד, וקיבלו אותו לעבודה וקיבל מזון באופן בריח, וראה שנתקיים בו בזה זכות ברהמ"ז.

אחרי כמה חודשים ביקר קצין רשע מרושע שלא הסכים לעבודה שלו, ונתן לו פטיש קטן וצוה עליו שיחפור בור בגודל 2 מטר ואם תוך שעתיים תצליח לחפור בור תוכל לחזור למטבח, הווא מספר שענינו חשכו, הווא ביקש מהשי"ת שהרי הווא מברך ברהמ"ז בכוונה ויש את ההבטחה שמזונות מצויין לו כל ימיו, לאחר כמה דקות עברו שם חיילים וראו את עבודתי הקשה זרקו עליי ירקות בכמויות, ושוב ביקשתי מה', מיד אחר כך עברה משאית עם חיילים פולנים שהיו באותה צרה, וביקשו ממני את הירקות, ה' נתן בידי שכל וצויתי שיחפרו בור תוך שעה, והם שחפצו בירקות מיד החלו יחד לחפור עד שהבור נחפר. אח"כ קרא לקצין הנאצי והראה לו בור חפור, הקצין ההמום מילמל שתמיד ידע שה' עוזר לכם, והחזירו לעבודה במטבח. היהודי עד היום חי בתוכינו ברח' צפניה בירושלים מעיד שחיתן את כל ילדיו ואף פעם לא היה לו מחסור בפרנסה. והכל בזכות ברכת המזון.

הלכות ברכת המזון

א. קודם שיברך יכווין לצאת ידי חובת מצוה מן התורה, שהרי מצוות צריכות כוונה. ואם לא כיוון בן במפורש יצא ידי חובה, שמסתמא דעת האדם לצאת ידי חובה.

ב. יש להזהר שלא להפסיק באמצע ברכת המזון בדיבור, ואף לא בשהייה, וכל שכן שיש לזהר שלא לדבר שיחה בטלה ולשהות שיעור שיכל לסיים את כל ברכת המזון. ואף באמצע הרחמן טוב ונכון להזהר שלא לדבר דברים בטלים שלא לצורך, ומכל מקום מעיקר הדין אין איסור לדבר לצורך באמצע הרחמן, כיון שאמירתו אינה אלא מצד המנהג. אולם אם מברך על הכוס, אין לו לדבר גם באמצע הרחמן. ופשוט שמותר לענות לקדיש ולקדושה ושאר אמנים באמצע הרחמן.

ג. אם נרדם באמצע ברכת המזון, וכשהתעורר אינו יודע באיזו ברכה עומד, חוזר לתחילת הברכה שיש לו בה ספק אם אמרה. והיינו, אם ברור לו שחתם הזן את הכל, ונסתפק אם סיים ברכת על הארץ או סיים ברכת בונה ירושלים, חוזר לנודה לך. ואם נסתפק אם חתם הזן את הכל או לא, חוזר לראש ברכת המזון.

ד. טוב ונכון שכל אחד ואחד מהמסובים בסעודה, יברך בעצמו את כל ברכת המזון, כמו שכתב מרן השלחן ערוך, ולא יסמוך על שמיעתו מהמברך-המזמן. שכיון שהם ברכות ארוכות לא סמכין לכתחילה על שמיעה מהמברך, וכן המנהג.

ה. המברך ברכת המזון או ברכה מעין שלש, ושמע קדיש או קדושה וברכו, אין לו להפסיק ולענות באמצע, שדינים כדן העומד בתפלת "שמונה עשרה". אבל בברכה רביעית שהיא ברכת "הטוב והמטיב" יפסיק לענות לקדיש ולקדושה, כדן האוחז בקריאת שמע וברכותיה. וכל שכן שהמברך שאר ברכות דרבנן הארוכות, כגון ברכת "אשר יצר", ו"בורא נפשות", ו"אלהי נשמה", ושמע קדיש או קדושה, שיש לו לענות עמהם, שדינים כדן ברכות קריאת שמע, ובלבד שיתחיל בברכה, דהיינו שאחר שאמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, המשיך קצת מהברכה, וכבר חלה הזכרת ה' על הברכה. אבל אם התחיל בברכה ואמר ברוך אתה ה', ושמע קדיש או קדושה קודם שיתחיל בברכה עצמה, אין לענות לקדיש ולקדושה. והוא הדין בזה בכל ברכות הנהגין וברכות המצוות. אבל בברכות קצרות אין להפסיק בהם כלל לדברים שבקדושה.

ו. צריך לשבת בעת שמברך ברכת המזון, בין אם אכל כשהוא עומד, ובין אם אכל כשהוא יושב. ולא יסב בעת שמברך, שהוא דרך גאווה, אלא ישב באימה. ואסור להלך ולברך, ואף בברכת הטוב והמטיב אין להלך ולברך. והוא הדין בברכה מעין שלוש שצריך לאומרה מיושב.

ז. אסור לברך ברכת המזון ולעסוק במלאכתו, ולכן אין לסדר את הצלחות והשולחן בעת שמברך ברכת המזון. וצריך להחמיר בזה גם בברכה רביעית, כדי שלא יבוא לזלזל בברכה זו. ומכל מקום בשאר הברכות שהם מדרבנן אין איסור לעסוק במלאכתו בעת שמברך, אם יכול לכונן למה שאומר. ואף על פי כן הנכון הוא להזהר בזה גם בברכות דרבנן.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עור בן עישה. תקוה בת עזיה. אלגרה בת ג'אן. אסתר בת זיורה. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זיורה. מיטל מוריה אדרי הי"ו.

להחזרת נעדר צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול. הדר גולדן. גיא חרן. רון ארד. יהודה כץ. צבי פלדמן. יהונתן פולארד הי"ו.

לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף וצוק"ל. הגר"מ אליהו וצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמידה. נדיר נחום. נסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מול מורח. מורדכי ומושה מורדכי. ישראל אברהם נתן. אברהם אוהיון. מרדכי צאנז. שלמה בן מרים. יצחק ועמרם אטיאס. ר' חיים אוחננה. לוי יצחק אמרדי. אורן מועלם. אליהו טייטל. דוד חגיבי. דוד גרוסברג. יואל דללי. עמוס דגרי.

סימנטוב משה יהודה. ישראל בן גמרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אהרן מורח. יצחק ושמוחה אילון. נסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסמרגון. נדירה שמעון. מנורה לוי. ליטל שבת. אסתר בת תירא. אסתר חרד. חנה יצחק. דינה פונדק. אליהו בת פריחה. תרצה זיגדון. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמליח. אליהו אדרי. נסים מלי. מרים וענונו. עזיה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעמה בת מנחם. לואיזה מדר. זיורה בת חנה. עליזה כהן. שרה איליאל. יוכבד ועקנין. חסיבה ששפטט. עישה דוד. ברכה סופר. רותי אטל. סבטלנה בת אולגה. אסתר איבני. כמייסה דידי. כמייסה כהן. אליס מובל. אילה שחר. רבקה ישעיהו. אריאל דרסעובר ו"ל.

ולע"ל: הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.